

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΔΙΓΚΑΣ, Ο νομικός ρεαλισμός στο έργο του Roscoe Pound, Εκδ. Σάκκουλα 2012, σελ. XIV + 341.

Η μονογραφία του Γιάννη Δίγκα, που έγινε δεκτή ως διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Νομικής του Α.Π.Θ., έχει το προνόμιο να πρωτοτυπεί τόσο ως προς το αντικείμενο όσο και ως προς τη μεθοδολογία της. Το βιβλίο μάς εισάγει σε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον και με μεγάλη παράδοση στις ΗΠΑ –αλλά αδίκως παραμελημένο στην Ευρώπη και, πολύ περισσότερο, στην Ελλάδα– ρεύμα νομικής σκέψης, το νομικό ρεαλισμό, και συστήνει στο ελληνικό κοινό έναν από τους σπουδαιότερους, όσο και ιδιαίτερους, εκπροσώπους του: τον φημισμένο καθηγητή, κοσμήτορα της Νομικής Σχολής του Χάρβαρντ, και δικαστή Roscoe Pound (1870-1964). Είναι λοιπόν ένα βιβλίο που μας μαθαίνει πολλά. Ταυτόχρονα, το βιβλίο είναι γραμμένο με τρόπο απλό, κατανοητό, αλλά και γλαφυρό. Ο συγγραφέας θέλει να μάς δείξει και τον άνθρωπο πέρα από τον επιστήμονα, γι' αυτό και αφιερώνει το πρώτο μέρος του βιβλίου στη βιογραφία του, όπως επίσης θέλει να μάς αφήσει το ανακαλύψουμε μόνοι μας τον Pound, γι' αυτό και παραθέτει πολλά κρίσιμα χωρία από το έργο του. Είναι λοιπόν επίσης ένα βιβλίο που γράφτηκε για να διαβαστεί.

Ο συγγραφέας αφιερώνει το πρώτο μέρος του βιβλίου στα βιογραφία του Roscoe Pound και αναζητεί τα στοιχεία που διαμόρφωσαν τη νομική του σκέψη. Ο Nathan Roscoe Pound, ο πατέρας της αμερικανικής κοινωνιολογίας του δικαίου και εισηγητής μας «κοινωνιολογικά ευαίσθητης» νομικής επιστήμης, απορρίπτει το στείο νομικό φορμαλισμό και την τυπολατρία, που δεν είναι παρά η αποθέωση της ατομικότητας, υπέρ ενός βαθιά ουμανιστικού πνεύματος που αντιλαμβάνεται το δίκαιο πρωτίστως ως κοινωνικό θεσμό: «Δίκαιο είναι καθρέφτης της κοινωνίας». Ο θαυμασμός του συγγραφέα για το πρόσωπο και το έργο του βιογραφούμενου δεν καταλήγει όμως σε αγιολογία: όσο εξαιρείται η τεράστια συμβολή του Pound στην εξέλιξη της νομικής σκέψης, άλλο τόσο επισημαίνεται η, για πολλούς αναπάντεχη, συντηρητική, έως αντιδραστική, στροφή προς το τέλος της ζωής του.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου είναι αφιερωμένο στην καταλυτική κριτική που ο Pound άσκησε στο νομικό φορμαλισμό. Με αφετηρία τη θυρυκτική διάλεξή του για τις «αιτίες της λαϊκής δυσαρέσκειας για το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης», ο Pound καταφέρεται κατά τις «μηχανικές» λειτουργίες του δικαίου και κατά της νομικής τυποκρατίας, έκφραση του πουριτανισμού και του κοινωνικού δαρβινισμού που χαρακτήριζαν την αμερικανική δικαιοσύνη μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα –με αποκορύφωμα τη νομολογία που έμεινε γνωστή ως η «εποχή της υπόθεσης Lochner», από την περιβόητη απόφαση που το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ εξέδωσε το 1905. Γράφοντας τα χρόνια εκείνα, ο Pound εμφανίζεται πραγματικά ως ένας εμπνευσμένος ριζοσπάστης –ή επικίνδυνος αιρετικός στα μάτια των εκπροσώπων του τότε νομικού κατεστημένου.

Το τρίτο, και περισσότερο θεωρητικό, μέρος του βιβλίου μάς εισάγει στην εννοιολογία και τις βασικές θέσεις της νομικής θεωρίας του Roscoe Pound. Σταχυολογώντας, ορισμένες από αυτές είναι: το ζήτημα του σκοπού του δικαίου («The final cause of law is the welfare of

society», με τα λόγια ενός άλλου μεγάλου, του δικαστή Benjamin Cardozo, τα οποία προτάσσει ως προμετωπίδα του βιβλίου ο συγγραφέας): η διάκριση μεταξύ του «δικαίου των βιβλίων» και του «δικαίου στην πράξη» (law in books and law in action): μια πρωτότυπη θεωρία των ανθρώπινων συμφερόντων (ατομικά, δημόσια, κοινωνικά): η σημασία της κοινωνιολογικής θεωρίας του δικαίου στη συγκριτική νομική επιστήμη κ.ά. Ο Pound, περισσότερο από κάθε άλλον κοινωνικό επιστήμονα της εποχής του, έφερε κοντά το δίκαιο με την κοινωνιολογία και άνοιξε έναν μεγάλο διάλογο, που συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, για το σκοπό αλλά και το χαρακτήρα του δικαίου. Αν η ρήση του δικαστή Cardozo συνοψίζει το πρώτο, το δεύτερο αποδίδει παραστατικά ένας ακόμη μεγάλος, ο δικαστής Oliver Wendell Holmes: «The life of the law has not been reason, it has been experience».

Το βιβλίο ολοκληρώνεται με ένα πλούσιο και εξαιρετικά ενδιαφέρον παράρτημα με επιλεγμένες πηγές για το έργο και τη ζωή του Pound. Αν είναι αλήθεια ότι οι δάσκαλοί μας καθορίζουν το ποιοι γινόμαστε, ο Γιάννης Δίγκας ευτύχησε να έχει σπουδαίους δασκάλους. Ο επιβλέπων τη διατριβή καθηγητής Νικόλαος Ιντζεσίλογλου τον εισήγαγε σ' αυτό που ο συγγραφέας αναφέρει στον πρόλογό του ως τον «ακαδημαϊκό του έρωτα»: την κοινωνιολογία του δικαίου. Ο καθηγητής Αριστείδης Χατζής του έδωσε το έναυσμα να ασχοληθεί με το θέμα. Το αποτέλεσμα δικαίωσε την επιλογή του συγγραφέα, που με την επιμονή και την εργατικότητα του πέτυχε κάτι σπουδαίο: να μας αφήσει ένα έργο θεωρίας του δικαίου, με τη χάρη και τη φρεσκάδα ενός βιογραφικού δοκιμίου.

Ακρίτας Καϊδατζής Λέκτορας Νομικής Α.Π.Θ.